

Ба шурои диссертациони 6D.KOA-019-и
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
(734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 17)

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба рисолаи илмӣ Абдуллозода Баҳодур Валӣ дар мавзуи «Ҳифзи ҳуқуқи ҷиноятӣ об дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ пешниҳод шудааст

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Мавзуи диссертатсия нақша, маводи илмию амалии дар диссертатсия истифодашуда, натиҷа, хулоса ва тавсияҳои дар доираи таҳқиқот манзуршуда ба ихтисоси 12.00.08 -Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ, ки аз рӯи он ба шурои диссертационӣ мувофиқи фармониши Комиссияи олии аттестационии назди Президентии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз санаи 7 январи соли 2022, №16/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мувофиқ мебошад.

Мубрами будани мавзуи диссертатсия. Ҳифзи об фаъолиятест, ки ба нигоҳдорӣ, барқарорсозӣ ва беҳтар намудани ҳолати захираҳои оби рӯи замин нигаронида шудааст. Ноил шудан ба ин мақсадҳо бо усулҳои гуногун – воситаҳои табиатшиносӣ, техникаӣ, иқтисодӣ, таълимӣ таъмин карда мешавад.

Воситаи ҳуқуқи ҳифзи об дар нигоҳ доштани сифати обҳои табиӣ нақши муҳим дорад. Маҷмуи воситаҳои ҳуқуқие, ки барои ноил шудан ба ин ҳадафҳо истифода мешаванд, ҳифзи ҳуқуқи обро ташкил медиҳанд. Ба ин воситаҳо қабул ва татбиқ намудани қонунҳои дахлдор ва дигар санадҳои ҳуқуқӣ, муқаррар намудани манъу иҷозат, иҷроӣ

ҳамаҷонибаи талаботи қонун оид ба ҳифзи об, назорат аз болои риоя ва татбиқи чораҳои ҳуқуқӣ ҳангоми вайрон кардани онҳо дохил мешаванд. Аз сабаби он ки ҳифзи об вобаста ба алоқамандии захираҳои табиӣ об бо дигар қисмҳои табиат: замин, сарватҳои зеризаминӣ, ҷангал, олами набототу ҳайвонот ба амал меояд, талаботи қонунгузори об бояд дар дигар қонунҳо оид ба захираҳои табиӣ низ ҷой дошта бошад.

Пеш аз ҳама, мазмуни меъёрҳои ҳифзи об бояд дар сарчашмаи асосии ҳуқуқи об – дар Кодекси оби Ҷумҳурии Тоҷикистон ифода карда шавад. Механизми ҳифзи ҳуқуқи об бояд ба муқаррароти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёбад, ки об дар баробари дигар сарватҳои табиӣ моликияти истисноии давлат буда, таҳти ҳифзи махсуси давлат қарор дорад.

Боби 10 Кодекси оби Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳифзи объектҳои об аз ифлосшавӣ, олудашавӣ ва камшавӣ бахшида шудааст. Кодексҳои соҳавӣ, аз ҷумла Кодекси об, ҳадафи аввалиндараҷаи танзими тартиби истифодаи захираҳои об мебошад. Аз ин рӯ, ҳангоми таҳлили сифати меъёрҳои ҳуқуқи мазкур онҳоро аз рӯи талаботи қонунгузори экологӣ ва пеш аз ҳама талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи муҳити зист» баррасӣ кардан лозим аст. Дар моддаи 6 Қонуни мазкур муқаррар карда шудааст, ки обҳои рӯйизаминӣ ва зеризаминӣ дар баробари дигар сарватҳои табиӣ бояд аз ифлосшавӣ, вайроншавӣ, осеб دیدан, камшавӣ, харобшавӣ ва дигар таъсири номатлуби фаъолияти хоҷагидорӣ ва фаъолияти дигари шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҳифз карда шавад.

Дарачаи навгонии натиҷаҳои дар диссертатсия ба дастмада ва нуктаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд:

1. Дар замони соҳибистиқлолии Тоҷикистон Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон 21 майи соли 1998 қабул гардид. Ин қонуни

ҷиноятӣ дар боби 24 тамоми ҷиноятҳоеро, ки ба муқобили амнияти экологӣ ва муҳити зист таҳдид мекунанд, муттаҳид намуд.

Дар КҶ ҚТ ҳифзи ҳуқуқӣ – ҷиноятии об бевосита бо меъёрҳои умумии моддаи 226 КҶ ҚТ (Ифлос кардани об) ва ба таври ғайримустақим бо моддаҳои 220 КҶ ҚТ (Вайрон кардани қоидаҳои бехатарии экологӣ ҳангоми иҷрои кор), моддаи 223 КҶ ҚТ (Вайрон кардани қоидаҳои бехатарӣ ҳангоми муносибат бо моддаҳо ва партовҳои аз нигоҳи экологӣ хавфнок), моддаи 224 КҶ ҚТ (Вайрон кардани қоидаҳои бехатарӣ ҳангоми муносибат бо омилҳои микробиологӣ ё дигар омилҳои биологӣ ё токсинҳо (моддаҳои захролуд)) ва дигар моддаҳои КҶ ҚТ ба роҳ монда шудааст. (саҳ. 36 диссертатсия).

2. Дар моддаҳои алоҳида муқаррар гаштани ҷавобгарии ҷиноятӣ барои ифлос кардани об вобаста ба шакли гуноҳ дар КҶ Арманистон асоснок ҳисоб мешавад. Зеро м. 226 КҶ ҚТ, м. 250 КҶ ФР ва давлатҳои дигари пасошуравӣ (ғайр аз м. 304 КҶ Қирғизистон, ки дар он тарафи субъективии ҷинояти мазкур мушаххас нишон дода шуда, он бо гуноҳ дар шакли беэҳтиётӣ тавсиф мегардад) шакли гуноҳ мушаххас нишон дода нашудааст, ки ин боиси ба вучуд омадани гуногунфаҳмии он дар амалия шуда метавонад.

Ғайр аз ин, ба таври алоҳида муқаррар намудани таркиби ин ҷиноят вобаста ба шакли гуноҳ ба принципи фардиқунонидани ҷавобгарии ҷиноятӣ мувофиқ мебошад. (саҳ. 71-72 диссертатсия).

3. Ҷинояти дар м. 226 КҶ ҚТ муқарраршуда мумкин аст ба объекти факултативӣ низ зарар расонад, ки ба сифати он метавонанд муносибатҳои ҷамъиятии моликиятӣ, муносибатҳои хоҷагидорӣ ва ғайра баромад намоянд.

Ба объектҳои иловагии бевоситаи ҷинояти пешбининамудаи қ. 2 м. 226 Кодекси ҷиноятии ҚТ муносибатҳои ҷамъиятие дохил мешаванд, ки ба ҳифзи олами набототу ҳайвонот, захираҳои моҳӣ, хоҷагии ҷангал ва

кишоварзӣ, ҳаёт ва саломатии одамон, минтақаҳои мамнуъгоҳи давлатӣ ё парваришгоҳ ё дар минтақаи офати экологӣ ё вазъияти фавқулоддаи экологӣ нигаронида шудаанд. Объектҳои иловагии бевосита дар қ. 2 м. 226 КЧ ҚТ ба таври алтернативӣ нишон дода шудаанд ва барои ба вучуд омадани таркиби ҷинойт, расонидани зарар ба яке аз онҳо кофӣ мебошад (саҳ. 106-107 диссертатсия).

4. Муқаррар намудани ҷавобгарии ҷинойтии шахсони ҳуқуқӣ ба принципҳои ҷавобгарии гунаҳгори шахсӣ муҳолифат намуда, ба мақсадҳои ҷавобгарии ҷинойтӣ, аз қабилӣ пешгирии ҷинойт, тарбияи ҷинойткор, ислоҳи маҳкумшуда мувофиқ нест (саҳ. 141-142 диссертатсия).

5. Дар диспозитсияи б. «г» қ. 2 м. 226 КЧ ҚТ нишон додани ифлос кардани об танҳо дар ҳудуди ду намуди ҳудуди табиӣ махсус муҳофизатшаванда асоснок ба ҳисоб намеравад. Барои чунин ҳудудҳо чораҳои пурзӯртари ҳифзи ҳуқуқи ҷинойтиро муқаррар намуда, қонунгузор ҳудудҳои мазкурро пурарзиштар ва расонидани зарар ба онҳоро нисбатан барои ҷамъият хавфноктар меҳисобад. Дар як вақт чунин мавқеи қонунгузор ба муқаррароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳудудҳои табиӣ махсус муҳофизатшаванда» ва тавсифи объективии ҳудудҳои мазкур мувофиқат намекунад. Бинобар ин пешниҳод мешавад, ки ҷавобгарии пурзӯр барои ифлос кардани об дар дилхоҳ аз намуди ҳудудҳои табиӣ махсус муҳофизатшаванда, ки дар қонун номбар шудаанд, дар б. «г» қ. 2 м. 226 КЧ ҚТ мустаҳкам карда шавад. (саҳ. 161-162 диссертатсия).

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда. Дар рисола асоснок карда шудааст, ки меъёрҳои ҳуқуқи байналмилалӣ дар соҳаи ҷавобгарии ҷинойтӣ барои ифлосшавии об нишон дод, ки дар айни замон зиёда аз 1600 шартнома, созишнома, конвенсияҳои байналмилалӣ универсалӣ ва минтақавӣ ва зиёда аз 3000

созишномаи дучониба мавҷуд аст, ки пурра ва ё қисман ба ҳифзи муҳити зист, аз ҷумла ҳифзи об бахшида шудаанд. Дар баробари ин, қонунгузорӣ оид ба ин масъалаҳо дар ду самт инкишоф меёбад. Аз як тараф, қонунгузориҳои экологӣ ва ҷиноятӣ кодификация карда, меъёрҳои эҷод карда мешаванд, ки зуҳуроти хатарноктарини ифлосшавиро криминализатсия намуда, онҳоро ҳамчун ҷиноятҳои байналмилалӣ муқаррар мекунанд. Дар ин самт инчунин барои таъсири мақомоти судии байналмилалии экологӣ, ки ба салоҳияти он пешбурди парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои байналмилалии экологӣ дохил мешавад, кӯшиш карда мешавад. Аз тарафи дигар, меъёрҳои вучуд доранд, ки давлатҳои иштирокчии ин созишномаҳо вазифадор мекунанд то қонунҳои ҷиноятӣ миллиро ба стандартҳои муайяни байналмилалӣ мувофиқ кунанд. Дар баробари ин, проблемаи таҳияи стандартҳои умумии сиёсати байналмилалии экологӣ, аз ҷумла оид ба ҷавобгарии байналмилалӣ барои ифлосшавии об масъалаи мубрама боқӣ мемонад.

Қайд кардан бамаврид аст, ки на танҳо санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқии обро ба роҳ мондаанд, инчунин як қатор қонунҳои дохилидавлатӣ, аз ҷумла Кодекси оби Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи муҳити зист» обро ҳамчун манбаи ҳаёт мавриди ҳифз қарор додаанд. Масалан, Кодекси оби Ҷумҳурии Тоҷикистон «ҳифзи объектҳои об» гуфта, маҷмуи чорабиниҳоро дар назар дорад, ки ба ҳифз, нигоҳдорӣ ва барқарорсозии объектҳои об нигаронида шудаанд. Ҳифзи объектҳои об аз ифлосшавӣ, олудашавӣ ва коҳишёбӣ, пешгирӣ ва бартараф намудани таъсири зараровари об, беҳтар намудани вазъи объектҳои об яке аз вазифаҳои муҳими қонунгузориҳои оби Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки асарҳои нашршудаи муаллифро омӯзгорони муассисаҳои таълимӣ ва мақомотҳои ҳифзи ҳуқуқи кишавар, аз ҷумла дар Академияи Вазорати

корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Донишгоҳи славянии Русия ва Тоҷикистон, ҳангоми хондани лексияҳо ва гузаронидани машғулиятҳои семинарӣ (амалӣ) бо донишҷӯён, магистрантҳо ва аспирантҳо, истифода мебаранд. Тавсияҳои дар диссертатсия овардашуда барои мукамалгардонии қонунгузори амалкунандаи ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, истифода карда мешаванд.

Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо. Аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот дар он ифода мегардад, ки хулосаҳои назариявиро, ки дар натиҷаи таълифи таҳқиқоти диссертатсионӣ ба даст оварда шудаанд, метавон дар омӯзиши минбаъдаи масъалаҳои назариявӣ ва амалии ифлос кардани об дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар давлатҳои хориҷ истифода бурд. Натиҷаҳои таҳқиқот дар фаъолияти қонунгузорӣ ва мақомотҳои дахлдори ҳифзи ҳуқуқ ва судҳо метавонанд истифода карда шаванд. Маводи таҳқиқоти диссертатсионӣ метавонад дар фаъолияти омӯзгорӣ барои таълими фанҳои таълимии «Ҳуқуқи ҷиноятӣ», «Ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ» ва «Криминология», ҳамзамон барои гузаронидани семинарҳо, конференсҳо ва мизҳои мудаввари илмӣ ва корҳои амалӣ муфид хоҳанд буд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Оид ба муҳтавои диссертатсия муаллиф 14 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 8 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти ҶТ ва 6 мақолаи илмӣ дар нашрияҳои ватанӣ ба нашр расонида шудаанд. Теъдоди маводи ҷопшуда ба банди 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, №267 (бо тағйири иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Эродҳо ба диссертатсия. Дар баробари ҷанбаҳои мусбати рисола дар он

баъзе ҳолатҳои баҳснок ҷой дорад. Чунончӣ:

1. Дар саҳифаи 89 диссертатсия муаллиф баён менамояд, ки нисбат ба ҷинояти ифлос кардани об тарафи объективӣ дар вайрон кардани қоидаҳои умумихатмии истифодабарии об ва ҳифзи объектҳои об ифода меёбад, вале чунин тавсифи тарафи объектии ҷинояти мазкур ба матни м.226 КҶ ҚТ мувофиқат намекунад. Зеро дар диспозитсияи моддаи мазкур чунин шакли ҳаракатҳо пешбинӣ нашудааст.

2. Ба андешаи муаллиф, “на ҳама ҳолатҳои ифлос намудани об ҷиноят ҳисоб мешавад. Зеро дар шароити истехсолоти муосир дар баъзе мавридҳо бидуни ифлос намудани объектҳои об амал намудан қариб ки ғайриимкон аст. Бинобар ин барои то ҳадди ақал расонидани таъсиррасонии зараровар ба об меъёрҳои роҳодашавандаи ба об партофтани моддаҳои ифлоскунанда роҳ дода мешавад. Чунин меъёрҳо то ҳадде муқаррар шудаанд, ки ҳангоми он корношоям шудани об барои истифода ба мақсадҳои мушаххас имконнопазир намегардад, яъне дар умум ба баланд шудани таркиби моддаҳои захролуд дар об оварда намерасонад” (саҳ.91). Вале чунин гуфтаҳои муаллиф бо ягон санади мушаххас асоснок карда нашудааст, яъне дар кадом санад муқаррар шудани “меъёрҳои роҳодашавандаи ба об партофтани моддаҳои ифлоскунанда” норавшан боқӣ мондааст.

3. Муаллиф танҳо ҳифзи ҳуқуқии ҷиноятии обро мутобиқи қонунгузориҳои давлатҳои пасошуравӣ мавриди баррасӣ қарор додааст, ки вобаста ба танзими ҳуқуқӣ ба ҳамдигар шабоҳат доранд. Аз ин сабаб ба мақсад бештар мувофиқ мебуд, агар муаллиф қонунгузориҳои дигар давлатҳои хориҷиро низ дар ин самт таҳлил менамуд.

Эродҳое, ки дар боло зикр шуданд, аз лиҳози илмӣ мубоҳисавӣ буда, ба комил будани рисолаи номзоди Абдуллозода Баҳодур Валӣ таъсири манфӣ намерасонанд. Онҳо аз он шаҳодат медиҳанд, ки масъалаҳои баррасинамудаи муаллиф мубрам буда, метавонанд диққати

муҳаққиқонро ба худ ҷалб намояд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Диссертатсияи Абдуллозода Баҳодур Валӣ дар мавзуи «Ҳифзи ҳуқуқи ҷиноятии об дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ ба талаботҳои бандҳои 31 ва 33 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, №267 (бо тағйири иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, мутобиқат дорад. Диссертатсия кори илмӣ-тахассусии анҷомёфта буда, аз ҷониби унвончӯ мустақилона таҳия шуда, сатҳи навагонӣ ва дар шароити ҷумҳурӣ татбиқшаванда буданро дорад. Натиҷа ва нуқтаҳои илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшуда метавонанд дар назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ, тақмили қонунгузорӣ ва раванди таълим дар муассисаҳои таҳсилоти олии ҳуқуқшиносӣ ба таври васеъ истифода шаванд, ки онҳо саҳми шахсии унвончӯро нишон медиҳанд.

Қисмати хотимавии тақриз.

Аз омӯзиши матни диссертатсия ва автореферати Абдуллозода Баҳодур Валӣ дар мавзуи «Ҳифзи ҳуқуқи ҷиноятии об дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ хулоса баровардан мумкин аст, ки таҳқиқоти доғалаби дарёфти дараҷаи илмӣ пурра ба талаботи муқаррарнамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ ҷавобгӯ мебошад.

Натиҷаҳои ба дастовардаи муаллиф барои рушди илмҳои ҳуқуқшиносӣ, ба монанди ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология ва соҳаҳои

дигари ҳуқуқ мувофиқу созгор буда, боис мегарданд, ки падидаи мазкур дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ такмил ёбад. Дар маҷмуъ, пешниҳод ва дастовардҳои муаллиф барои рушди қонунгузорӣ, фаъолияти мақомоти дахлдори давлатӣ ва такмили соҳа аҳаммияти муҳим доранд. Ҳамзамон, хулоса ва натиҷаҳо метавонанд ҳангоми таҳия ва татбиқи барнома, стратегия ва концепсияҳои давлатӣ истифода шаванд. Маводи диссертатсия ҳангоми тадриси фанни ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология ва ҳангоми иҷрои корҳои мустақилона, навиштани рисолаҳои дипломӣ, магистрӣ ва диссертатсияҳо метавонад ба таври васеъ мавриди истифода қарор гиранд, ки ин ҷанбаҳои мусбати кори Абдуллозода Баҳодур Валиро нишон медиҳанд. Дар умум, диссертатсияи Абдуллозода Баҳодур Вали сазовори дарёфти дараҷаи илми номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷрои ҷазои ҷиноятӣ мебошад.

Бояд ибраз намуд, ки тақризи мазкур бо дарназардошти бандҳои 71 ва 72 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, омода гардидааст.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
профессори кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ
факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи
Славянии Россия ва Тоҷикистон

Абдуҳамитов В.А.

Имзои Абдуҳамитов В.А.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори Раёсати кадрҳои Донишгоҳи Славянии
Россия ва Тоҷикистон

Раҳимов А.А.

Суроға: Донишгоҳи славянии Россия-Тоҷикистон (734025, ш. Душанбе, кучаи Мирзо Турсунзода, 30, Телефон: (+992 37) 221-35-50, E-mail: rtsu@mail.ru, <http://www.rtsu.tj>

« 12 » 11 2024